

ПРЕВЪОРЪЖАВАНЕ И ИНДУСТРИАЛНА ПОЛИТИКА ПОСТАВЯНЕ НА ПРАВИЛНИЯ ФОКУС

Георги Цветков¹

Резюме

Пред отбранителната политика на Република България се открива уникалната за последните 30 години възможност за реализация на цялостна програма за превъоръжаване. Въпреки кризите икономиката се развива уверено, с помощта на фондовете на Европейския съюз, а средата за сигурност и критичното технологично изоставане позволяват генерирането на необходимата обществена и политическа подкрепа. Но целта не може да бъде просто реализирането на портфолио от инвестиционни проекти, а достигане на качествено ново равнище на отбранителни способности. Тази амбициозна цел изисква развитието както на необходимите инструменти на мениджмънта на отбраната, така и истинското прилагане на концепцията за стратегическо управление на отбраната. В противен случай пред нас стои рискът да повторим печалният си опит от 2004-2010 г.

Ключови думи: *Превъоръжаване, отбранителна политика, индустриална политика, мениджмънт на отбраната, програма за превъоръжаване, стратегическо управление на отбраната*

REARMAMENT AND INDUSTRY POLICY SETTING THE RIGHT FOCUS

Georgi Tsvetkov, PhD, “G.S.Rakovski” Defence and Staff College, Sofia ²

Abstract

The defence policy of the Republic of Bulgaria has the unique opportunity for the last 30 years to implement a comprehensive rearmament program. Despite the crises, the economy is developing confidently, with the help of European Union funds, and the security environment and critical technological backwardness allow the generation of the required public and political support. However, the ambition cannot be limited to the accomplishment of a portfolio of investment projects. Rather a new quality level of our defence capabilities should be achieved. This ambitious

¹ Георги Цветков е преподавател в Военна академия „Г.С.Раковски“, Факултет “Национална сигурност и отбрана“. Защишава докторска дисертация на тема „Формиране на отбранителната политика на Република България (1990-2010)“ през 2014г. Автор на редица публикации в областта на сигурността. Професионалните му и научни интереси са в областта на политиката за сигурност и отбрана, планиране на отбраната, управление на отбранителните ресурси и политика за отбранителни инвестиции.

² Assistant Professor at the Security and Defence Management Department of the National Defence and Security Faculty, “G.S.Rakovski” Defence and Staff College, Sofia, Bulgaria. In September 2014 successfully accomplished his PhD studies and defended his thesis on “Shaping Bulgaria’s Defence Policy (1990-2010).” His professional and scientific interests are in the sphere of security and defence policy, defence planning, defence resource management and defence investment policy.

goal requires the development of both the necessary defence management tools and the true implementation of the concept of Defence Governance. Otherwise, we face the risk of repeating our sad experience of 2004-2010.

Keywords: *Rearmament, Defence policy, Industry policy, Defence Management, Rearmament Program, Defence Governance.*

ПОСТАВЯНЕ НА ПРОБЛЕМА

Превъоръжаването на българските въоръжени сили за периода 2020-2030 (2032) е стратегически въпрос изискващ **избор**, т.е. вземане на решение свързано с определено равнище на несигурност. Поради тази причина то няма как да е безспорно и общоприето. Необходимо е да бъде обосновано, но няма как да бъде безалтернативно. Именно по тази причина се отличава и с висока политическа и обществена чувствителност. Причините за това са няколко:

1. Решението води до резултат в средносрочен и дългосрочен план, от което следва:

1.1. Несигурност свързана с изискванията - дали правим правилния избор? Това ли са способностите, които ще са ни необходими? Както всеки проект е свързан с определено равнище на риск, така и всяко решение относно развитието на способностите е свързано с такъв. По-скоро пълната увереност в правилността на решението, а не разумното съмнение е източник на безпокойство. От там идва и необходимостта заделянето на разумни резерви.

1.2. Последствията най-често не се носят от вземащите решения и това положение трябва да се отчита. Технологичното време за създаване на способности е такова, че вземащите решение най-вероятно няма да носят отговорност. Наивно е да се смята, че такава може да бъде търсена чрез средствата на правосъдието, тъй като те са приложими при достатъчно категорични нарушения на правилата и процедурите, а не могат да се отнасят до **правилността** на взетото решение.

1.3. За постигане на резултат се изискват последователните усилия на различни управленски екипи. Макар на този етап да звучи твърде пожелателно, последователността е изискване, което се налага от практиката, поради посочената в предишния абзац причина. Веднъж след като е сключен договор с изпълнител, възможностите на правителството да се откаже от изпълнение или да го модифицира стават твърде ограничени. В това отношение основният дебат е за отношенията между управляващи, опозиция (ако приемем за естествено, че днешната опозиция под някаква форма ще е бъдещият управляващ и ще отговаря за изпълнението вече взетите решения) и експертизата, която доброволно или под натиск може да бъде само относително обективна.

2. Комплексност - големите проекти са сложни и съставни. Те се намират във връзка с по-малки проекти. По-малък проект не означава по-маловажен. Портфолиото от проекти трябва да бъде издигнато на още едно равнище, за да достигне до цялостна програма. Този подход не е валиден при всички обстоятелства, но в случая в България става въпрос за необходимост от качествен скок на въоръжените сили като цяло – т.е. за управление на трансформацията. От тази гледна точка дори управлението на отделните проекти за стотици милиони или дори милиарди е предизвикателство предвид българският опит. Координирането и управлението на цялостна програма ще е огромно изпитание пред управленския капацитет.

3. Значителният обществен ресурс, необходим за реализация на инвестиционна програма повдига допълнителни въпроси:

3.1. Оправдан ли е от гледна точка на останалите публични програми? (доколко има усещане за необходимост от отбранителни инвестиционни разходи). Освен в случаите на пряка и осъзната заплаха (когато най-вероятно вече ще е късно за създаване на отбранителни способности), разходите за отбрана ще са обект на политическо и обществено противопоставяне.

3.2. Във връзка с т. 1.1. - на кои инвестиционни проекти да се даде приоритет? Малко вероятно е една дванадесетгодишна инвестиционна програма да може да бъде изпълнена според първоначално одобрения вариант. Както ресурсната рамка, така и средата за сигурност ще търпят изменения спрямо заложената прогноза. Гарантирането както на устойчивост и последователност, така и на достатъчна гъвкавост изисква приоритизиране на проектите в инвестиционната програма. Но тъй като всички проекти са взаимосвързани е от особена важност тези от категория по-ниска от „критични“ да са разработени под формата на алтернативни варианти. Досегашният опит показва, че без такъв подход, по-ниско приоритетните проекти просто се отлагат във времето, което на практика оставя проблеми без решения.

3.3. Как да се гарантира, че проектът е разработен правилно и избираме доставчикът, който предлага най-добра „стойност за цена“? В самото начало на текста беше посочено, че става въпрос за **избор при определени равнища на несигурност**. Но „политическото решение“ не трябва да се състои в индивидуални решения в конкретни обстоятелства, под въздействието на конкретни фактори. Това води до възможност в друга ситуация, при друга комбинация от фактори да се достигне до решения в съвсем различна посока. Разчитането на правилни действия на личността противоречи на идеята за системност. От тази гледна точка е необходимо създаването на механизъм, който е в състояние да поддържа вземането на решение и да гарантира, че политическите опции са ограничени между алтернативи, които покриват обективни изисквания основани на експертиза.

4. Икономически ефект - всеки публичен разход има частен ефект. От една страна, не всички се възползват по равно от придобития продукт/услуга. От друга - поръчката винаги бива възлагана на конкретен изпълнител. В тази връзка има засилен политически и обществен интерес³. Големите инвестиционните проекти, особено тези в отбраната изискват ефектът от публичните разходи да се разпростира отвъд конкретната държавна структура потребител - т.е. разходът на национален ресурс да има ефект върху развитието на икономиката. Разбира се, приложението на този принцип на практика се сблъсква с редица предизвикателства. На първо място - как едновременно да се гарантира трансферът на технологии в индустрията и ангажирането на собствена работна ръка и в същото време - да се запази водещият принцип на конкуренцията и пазарната икономика, за да се избегне порочният модел на “крони” капитализъм. При отчитане на факта, че всички търговски преговори съдържат елемент на конфиденциалност, ефективността и прозрачността на процеса зависи от способността на държавата да формулира ясни и **реалистични** изисквания към участниците, независимо от конкретния избран подход за избор на доставчик.

В ТЪРСЕНЕ НА РЕШЕНИЕ

I. Система за отбранителен мениджмънт

На обществено и политическо равнище вече има по-голямо разбиране относно отговора на въпроса „**Защо?**“ е необходимо извършване на превъоръжаване. Поне това е заложено в приетата програма за увеличаване на разходите за отбрана до 2% от БВП⁴. Кризисната

³ Танев Т. “Анализ на публичните политики”, ВИ, 2008 [Tanev, 2008]

⁴ Национален план за повишаване на разходите за отбрана на 2% от брутният вътрешен продукт на Република България, МС, 2017

ситуация обаче може отново да доведе до преразглеждане на тези декларираните намерения. От съществено значение за генерирането на необходимата подкрепа за реализиране на програмата за превъоръжаване е не само нейната обосновка, но и даването на отговор на въпроса „Как?“ ще бъде реализирана. Това е необходимо, за да се гарантира, че значителният обществен ресурс ще бъде изразходван по ефективен, ефикасен и прозрачен начин и ще има решително въздействие както върху отбранителните способности, така и за индустрията в страната.

1. Увереност в процеса на стратегическо планиране, включително пълна, утвърдена от НС програма, включваща структура, състав, въоръжение и техника и финансови разчети. Тази информация по традиция често е класифицирана, което силно ограничават прозрачността, а ефектът им върху разумното опазване на информация е съмнителен^{5,6}.

- a. От увереността в процеса на стратегическо планиране зависят решенията свързани с бъдещето развитие на способностите на въоръжените сили. Несигурността в средата за сигурност е факт, но именно тук е мястото на използването на сценарии за планиране на отбраната⁷. Съвсем естествено е тези сценарии да са класифицирани, но техният смисъл не да бъдат просто приложение към Плана за развитие на въоръжените сили. Напротив – тяхното използване във въоръжените сили трябва да се разпространява далеч извън рамките на прегледа на отбраната и да бъде крайгълен камък не са на решенията свързани с развитието на бъдещите способности, но и на подготовката на въоръжените сили. Именно чрез тях може да се създаде единното разбиране за предназначението на въоръжените сили. Без него отново и отново, при всяко значително решение се поставя въпросът „За какво се готвим?“. А неговият отговор трябва да е ясен още в началото на процесите както на изграждане, така и на използване на въоръжените сили.
- b. Доверието в решенията свързани с инвестиционните проекти няма как да бъде изградено, ако липсва цялостна, ясна и разбираема концепция за развитие на отбраната и въоръжените сили. Последващите решения в отбраната и най-вече такива свързани с разходи, следва да бъдат задължително обосновавани с приетата програма.
- c. Доверието зависи и от информацията, свързана с процеса на изпълнение на Програмата. Докладът за състоянието на отбраната и въоръжените сили⁸ не трябва да се разглежда предимно като документ за публична комуникация, а като отчитане на изпълнението на поставените цели. Балансираната система от показатели за ефективност⁹, която има ограничено приложение в процеса на програмиране ще намери истинския си смисъл, ако се използва като инструмент за планиране и отчет на постигнатия прогрес¹⁰.

2. Прозрачността в изразходването на ресурсите е интегрална част от процеса на ефективно и отговорно управление. Тя не е свързана само със спазване на законовите процедури, публикуването и достъпа до информация, с които най-често се свързва. Нейният смисъл е преди всичко в създаването на процес на вземане на решения, които са ясни, обосновани, предвидими и проследими. Неясно формулираните цели, липсата на ясни показатели за ефективност, вземане на решения по ресурсите, които не се основават на стратегическите линии на развитие създават условия за липса на последователност и произвол. Причината не е свързана толкова с характерните за България съмнения за

⁵ Програмата за развитие на отбранителните способности на въоръжените сили на Република България 2020, НС, 2015

⁶ План за развитие на въоръжените сили до 2020 г., МС, 2016

⁷ Методология и сценарии за отбранително планиране, София, ВИ, 2007

⁸ Доклад за състоянието на отбраната и въоръжените сили на Република България, НС, (ежегоден)

⁹ Каплан Р., Нортън Д. Балансирана система от показатели за ефективност, КС, 2005 [Kaplan, Nolan, 2005]

¹⁰ UK MoD Annual Report and accounts 2018-2019, Performance analysis, 2019

корупция, а със създаването на система, която да осигурява стабилно, предвидимо и отговорно управление.

В Министерство на отбраната съществува често подценяван инструмент, който с малки изменения може да изиграе съществена роля за ефективното и прозрачно управление на ресурсите. Това са „Програмите меморандуми“¹¹, чрез които става управлението на ресурсите по програмите за развитие на способностите. На първо място, това е ведомствен, а не национален документ, за разлика например от френския „Закон за военното програмиране“¹². С това върви както изчерпателността на публикуваната информация (в България тя е доста ограничена, тъй като е класифицирана), така и важноста на документа като инструмент за управление. В нашия случай програмите, въпреки че са няколкогодишни, понякога се променят значително в следствие на гласуването на Закона за държавния бюджет, а в посочения пример става въпрос за документи с еднакъв ранг. Друга особеност е факта, че въпреки своя 6-годишен обхват, в програмните меморандуми само първите 3 години са относително стабилни – в България няма 6-годишно национално планиране, а 3-годишна прогноза, изготвяна от МФ и приемана от МС¹³. И накрая – тъй като Програмните меморандуми са вътрешен за МО план, с ранг дори по-нисък от този на приемания от НС План за развитие на въоръжените сили, промените се извършват сравнително лесно, без задължително да се обвързват с ясно формулирани показатели за ефективност на база на стратегическите цели. За разлика от ЗДБ, ПМ по-скоро насочват, отколкото да ръководят решенията по управление на ресурсите.

3. Индуриална програма

Наличието на стратегически документ, който описва намерения има ограничен смисъл. От тази гледна точка, приемането на “Стратегия за отбранителна аквизиция”¹⁴ или “Стратегия за придобиване и индуриална политика” няма да гарантира способността ни да реализираме такава на практика. Но няма как да се мине без наличието на такъв документ. Но, за да може да изпълнява ролята си той трябва да има ясно формулирани и измерими показатели за изпълнение, както и определена финансова рамка. Обобщаването на всички инвестиционни проекти над определен праг в единна програма направлява както въоръжените сили, така и осигурява необходимия политически консенсус и подкрепа и не на последно място - ориентира потенциалните индуриални партньори. На предвид българския опит, за да бъде приет насериозно от всички заинтересовани страни, той трябва да включва показатели за изпълнение, финансова рамка и да бъде приет от Народното събрание. За съжаление, към момента ние не можем да имаме имиджа на сериозен и предвидим партньор. Последното се отразява както на отношенията с потенциалните сериозни доставчици, така и в калкулирането на рисков фактор в цената.

II. Стратегическо управление

Следващото равнище на отговора „Как?“ вероятно изглежда по-абстрактно. Защото тук се излиза от сферата на понятието „Мениджмънт на отбраната“ (Defence Management) и се отива в тази на „Стратегическо управление в отбраната“ (Defence Governance). Проф. Танев разглежда този въпрос¹⁵, който е залегнал например и в *Managing Defence in a Democracy*¹⁶

¹¹ Ръководство за планиране, програмиране, бюджетиране, изпълнение и отчет на отбранителните програми на Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия, МО, 2015

¹² Loi de la programmation militaire 2019-2025: Textes officiels, Ministère des Armées, 2018

¹³ Решение № 195 на Министерския съвет от 11 април 2019 г. за одобряване на Средносрочната бюджетна прогноза за периода 2020-2022 г.

¹⁴ Стратегия за отбранителна аквизиция, МО, 2004

¹⁵ Танев Т., Стратегическо управление на публичната сфера, ВИ, 2008 [Tanev, 2008]

¹⁶ Clearly L.R., McConville T., *Managing Defence in a Democracy*, Routledge, 2006

и стои в основата на *The US Defense Politics*¹⁷. Авторите на *Managing Defence in a Democracy* разделят управлението на отбраната на *Defence Governance* и *Defence Management*. Защо? Причините се крият както в мащаба, така и в същността на публичното управление.

Науката за управление (мениджмънт) в съвременния си вариант (от около 100 години насам) е тясно свързана с икономическата дейност. Доразвитието и в посока на публичния мениджмънт е относително по-скорошно. Въпросът за разликите в управлението на частни и публични организации е твърде обширен, но основната разлика се състои в следното: в първият случай интересът на собственика може пряко да се наложи на мениджърите (при традиционния капитализъм собствениците са и мениджъри), а във втория линията на контрол е твърде дълга и опосредствена. От тук и многократните предвидими разочарования свързани с очакването, че публични структури могат да управляват икономически дейности също толкова добре като тези с частна собственост. На практика се получава ефект, при който интересът на управляващите може да противоречи на ефективното и ефикасно управление на публичните организации¹⁸. Именно множеството интереси влияещи на вземането на решение налагат установяването на система подчинена на принципите на т.нар. „Добро управление“. Неговата същност е залагането на достатъчно форми на контрол, които жертват гъвкавост и бързина, за сметка на сигурност, че общественият интерес е защитен.

Втората причина е свързана с мащаба и последствията от управленската дейност. Публичните организации често са сред най-големите (хора, финансови ресурси, собственост) в съответната държава. В същото време последствията от дейността им могат да са от критично значение за обществото и държавата.

Поради посочените причини реализирането на национална програма за развитие на способностите (превъоръжаване) излиза от сферата на мениджмънта на отбраната и влиза в тази на стратегическото управление. Това е мащабна инициатива, изискваща значителен финансов ресурс и поставящи си цели свързани с действителната трансформация на българските въоръжени сили и индустрията свързана с отбраната. От друга страна, поради високото равнище на риск и особеностите на публичното управление, тя трябва да бъде изведена на равнище, на което да се гарантира необходимата прозрачност и обществен контрол. А от трета – това ще е стратегическо решение, което ще е специфично за целите и условията на България.

Стратегията за отбранителна аквизиция (2004 г.) е пример за български документ за определяне на политика (подход) за решаване на проблема. За съжаление към момента единствен и не приложен на практика опит. *Defence Procurement and Industry policy*¹⁹ подчертава наличието на такъв национален подход, който не е друго освен политическо решение (всъщност поредица от последователни решения), което оформя характера на националната политика за придобиване на отбранителни способности.

III. Практически измерения

Българските въоръжени сили са изправени пред пореден етап от своята трансформация. Разнопосочните усилия и загубата на време доведе както до значително технологично и концептуално изоставане, така и до пряк негативен ефект върху кариерните възможности и мотивацията на военнослужещите и кандидатите за военна служба. Въпреки това, може да се констатира, че към момента и за хоризонта на дългосрочното планиране не се необходими радикални изменения в структурата и състава на въоръжените сили. Това е

¹⁷ Sapolsky H., Gholz E., Talmadge C., *US Defense Politics: The origins of security policy*, Routledge, 2008

¹⁸ Независимо дали става въпрос за корупция (злоупотреба със служебно положение за лична изгода), безтопанственост или друго. Това излиза извън обхвата на настоящата разработка.

¹⁹ Markowski St., Hall P., Wylie R., *Defence Procurement and Industry Policy: A small country perspective*, Routledge, 2009

добра предпоставка, която създава възможност целият организационен ресурс, вкл. интелектуален, човешки, материален и финансов да се насочи към **достигането на качествено по-високо равнище** на отбранителните способности.

В концептуално отношение, подобно на първата половина на XX век, съществуващите стари разбирания не могат да бъдат отстранени с механичното прилагане на нови, а се преодоляват чрез използване на собствения интелектуален капацитет и поуки от практиката. Новите основни системи въоръжение и техника не просто ще заместят старите. Те идват с различен начин на мислене по отношение на използването, и поддръжката. Превъоръжаването върви ръка за ръка с промяна на доктриналната база, организационните структури и бойната подготовка до най-ниско равнище²⁰. Големите инвестиционни проекти не трябва да водят до забравяне на основата на въоръжените сили - войникът, неговото оборудване, подготовка и поддръжка. Както и на по-високите равнища и тук е ключово разработването и въвеждането на адекватна съвременна система от измерими стандарти. Съюзните стандарти трябва да станат общи за армията, а не да се възприемат като самоцелно външно оценяване.

Основно предизвикателство се явява въпросът за привличането и задържането на необходимия човешки ресурс. Демографските тенденции са факт, с който се съобразяват всички работодатели. Министерство на отбраната не може да прави изключение. Структурирането, числеността и дислокацията на въоръжените сили следва да бъде разумен баланс между военната необходимост, демографския капацитет и разумното възнаграждение, което може да бъде предложено. В това отношение е много вероятно окончателното отпадане на концепцията за “Единен комплект въоръжени сили”, като тя бъде заместена от редовни и резервни формирания. Вторите ще изискват разработването на нова и адекватна политика за привличане на граждани към доброволна военна подготовка и ангажиране към въоръжените сили.

Програмата за превъоръжаване е основния компонент на отбранителната политика до 2032 г. За да бъде реалистична и приложима на практика, тя трябва да отговаря на следните изисквания:

- Да няма формирание от въоръжените сили, което да не е включено в програмата. Тези формирания, които не могат да бъдат превъоръжени да бъдат реорганизирани или прехвърлени към резерва;
- Програмата да не е сбор от проекти, а да включва координирано развитие по основни направления с ясно дефиниран желан краен резултат;
- Проектите да бъдат приоритизирани в поне три групи. Където е необходимо да бъдат променени визиите за развитие на съответните видове въоръжени сили;
- Дори изключително оптимистичния вариант за 15 млрд. лева за инвестиционни разходи до 2032 г. не може да доведе до цялостно превъоръжаване на въоръжените сили. По-реалистичният вариант от 10 млрд. лева, ще изисква търсене на решения в придобиване на употребявано оборудване или постепенен отказ от способности;
- Не трябва да бъде допускана грешката фокусът върху големите проекти да доведе до подценяване на индивидуалното оборудване, системите за C4ISR и логистичната поддръжка;
- По-високите общи разходи за отбрана не трябва да водят до разхлабване на дисциплината при управление на ресурсите или неоправдано създаване на структури. Новото оборудване, съчетано с потенциално по-високи разходи за експлоатация и поддръжка, по-високите стандарти за подготовка и повишените

²⁰ Според модела DOTMLPF(I)

възнаграждения ще са източник на постоянен натиск за по-ефективно и ефикасно управление на разходите;

- В зависимост от общата финансова рамка в диапазона между 2-2,5% от БВП за отбрана до 2032, заделянето на 10 до 15 млрд. лева за инвестиции изисква смяна на модела за вътрешно разпределение на разходите. Посоченото като “добра практика” разпределение 60:25:15²¹ няма да позволи реализирането на толкова амбициозна програма. При вариант 2% от БВП програмата може да бъде реализирана при средно разпределение от около 50% за личен състав и над 25% за капиталови разходи. При вариант 2,5% от БВП - средно около 40% разходи за личен състав и над 30-35% за капиталови разходи.

Индустриална политика

Макар отбранителната индустрия да е в много по-голяма степен от останалите подвластна на политически решения, общите тенденции се определят от пазара²². Водещите са три: **интернационализация, интеграция и специализация**. В европейската част на НАТО²³ няма чисто национални решения и чисто национални индустрии. Напротив - тенденцията е в създаването на мрежа на общата отбранително-индустриална и технологична база. Пазарът се доминира от няколко големи международни компании, като успехът на по-малките се състои в това да се специализират като ключови доставчици в мрежата на големите.

От тази гледна точка, как дефинираме “успех” и какви могат да бъдат целите на българската отбранителна индустриална политика²⁴?

На първо място - задържане на финансов ресурс в националната икономика. Така отбранителните разходи ще изпълняват не само преките си функции, но и ще имат общ икономически ефект. Разбира се, това не трябва да става за сметка на субсидиране или изкуствени ограничения, които да доведат до по-високи цени и по-некачествен продукт;

На второ място - превръщането на българския (по-точно “базираният в България”) бизнес в разпознаваем и интегриран участник в общата европейска отбранително-индустриална и технологична база, с произтичащите от това възможности при бъдещи проекти;

На трето място - трансферът на технологии и развитието на високотехнологични производства, до които ние не бихме могли да достигнем сами.

Постигането на тези положително формулирани цели няма да е възможно, ако не си дадем сметка за нашите ограничения и реалността в Европа. Договарянето на по-благоприятни условия и поставянето ни в позиция да изискваме сътрудничество от доставчика зависи от мащаба на нашата поръчка и пазарната конюнктура - доколко са натоварени производствените мощности на компанията (съответно доколко зависи от поръчката ни) и доколко вече е поела ангажименти за индустриално сътрудничество в региона. Разбира се, възможностите за “стратегическо сътрудничество”, т.е. намесата на външнополитически елемент и за договаряне “пакетни сделки” също повишава нашата ценност като купувач.

Какво е реалистичното решение? На първо място - от компанията доставчик да се изиска включването на конкурентоспособни български компании. Така няма да се достигне до директно посочване от страна на държавата и по този начин да има минимално изкривяване

²¹ Съответно разходи за личен състав: разходи за издръжка : капиталови разходи

²² В частта си за производството и придобиването на бронирани бойни машини въпросът е по-подробно разгледан в Цветков Г. “Предизвикателства пред реализацията на проекта за изграждане на батальонни бойни групи от състава на механизирани бригади”, Военен журнал, 2016, бр.4 [Cvetkov, 2016]

²³ Това в много голяма степен важи и за Северна Америка, Турция и партньорските държави от Азиатско-тихоокеанския регион.

²⁴ В първоначален и по-подробен вариант тази теза е разгърната в Цветков Г. “Военно-промишлен комплекс: Как се печели от национална сигурност”, CSDM Views 33, 2015

на пазара. На второ място - все още наличните държавни компании да бъдат включени в мрежата на компанията доставчик чрез публично частни партньорства или директно придобиване. Второто решение често е срещало силна съпротива в България, но крайният ефект е, че за разлика от повечето държави от Централна и Източна Европа, Гърция и Румъния, на територията на нашата страна не са установени производствени мощности на международни концерни от тежкото машиностроене. Въпреки критиките към този модел, той в крайна сметка води до там, че на територията на страната се установяват технологии, до които иначе не бихме могли да достигнем, нашите сънародници могат да работят за големите компании на собствената ни територия, вместо да търсят реализация в чужбина и не на последно място - международните компании имат несравнимо по-голям достъп до международните пазари и по-този начин осигуряват заетостта на създадения производствен капацитет.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За пореден път в последните 20 години България е изправена пред възможността да направи решителна крачка в своята отбранителна политика. Крачка, която да доведе до преодоляване на натрупаното технологично изоставане и в същото време да даде мощен тласък за развитие на високотехнологично индустриално производство. В периода 2004-2010 значителен по тогавашните мащаби ресурс е насочен към лошо структурирани и управлявани проекти, които имат съмнителен принос за способностите на въоръжените сили. Кризата от 2008-2011 не беше използвана за оздравяване на процесите, а доведе до тяхното спиране за 10 годишен период. Допълнителното изоставане беше утежнено и от общото покачване на цените в следствие на повишеното търсене след 2014 г. Сега на основата на собствения ни и чуждия опит и възползвайки се от като цяло благоприятната международна обстановка да пристъпим към действие. Но без промяна на нагласите по отношение на стратегическото управление, без създаването на необходимите механизми в мениджмънта на отбраната и политическата воля за вземане и следване на решение, е много вероятно да повторим резултата от 2004-2010 г. И тогава обяснението няма как да е липсата на опит.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Танев Т. “Анализ на публичните политики”, ВИ, 2008 [Tanev T. Analiz na publichnite politiki, VI, 2008]
- Каплан Р., Нортън Д. Балансирана система от показатели за ефективност, КС, 2005 [Kaplan R., Nortan D. Balansirana sistema ot pokazатели za efektivnost, KS, 2005]
- Танев Т., Стратегическо управление на публичната сфера, ВИ, 2008 [Tanev T., Strategichesko upravlenie na publichnata sfera, VI, 2008]
- Национален план за повишаване на разходите за отбрана на 2% от брутният вътрешен продукт на Република България, МС, 2017
- Програмата за развитие на отбранителните способности на въоръжените сили на Република България 2020, НС, 2015
- План за развитие на въоръжените сили до 2020 г., МС, 2016
- Методология и сценарии за отбранително планиране, София, ВИ, 2007
- Доклад за състоянието на отбраната и въоръжените сили на Република България, НС, (ежегоден)
- Ръководство за планиране, програмиране, бюджетиране, изпълнение и отчет на отбранителните програми на Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия, МО, 2015
- Решение № 195 на Министерския съвет от 11 април 2019 г. за одобряване на Средносрочната бюджетна прогноза за периода 2020-2022 г.
- Стратегия за отбранителна аквизиция, МО, 2004
- UK MoD Annual Report and accounts 2018-2019, Performance analysis, 2019
- Loi de la programmation militaire 2019-2025: Textes officiels, Ministere des Armees, 2018
- Clearly L.R., McConville T., Managing Defence in a Democracy, Routledge, 2006
- Sapolsky H., Gholz E., Talmadge C., US Defense Politics: The origins of security policy, Routledge, 2008
- Markowski St., Hall P., Wylie R., Defence Procurement and Industry Policy: A small country perspective, Routledge, 2009